

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Коваленко Наталії Петрівни на тему: «Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський та професійний спорт

Актуальність обраної теми. Дисертаційна робота Н.П. Коваленко присвячена важливим науково-практичним аспектам сучасного спорту вищих досягнень, як вивчення способу життя, проблем і чинників ризику, з якими стискаються спортсмени в умовах професіоналізації і комерціалізації спорту вищих досягнень.

У сучасній системі підготовки спортсменів, яка ґрунтується на загальних засадах теорії адаптації, важливим є врахування безліч факторів пов'язаних із комерціалізацією і професіоналізацією спорту здатних як позитивно, так і негативно позначитися на ефективності тренувальної і змагальної діяльності спортсмена. Це спонукає фахівців до постійного пошуку розробки рекомендацій до систематизації способу життя спортсменів, що забезпечує оптимальне поєднання занять спортом з іншими складовими (освітою, сімейними стосунками, культурними проблемами тощо). Це обумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження виконано відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр.» Міністерства науки і освіти України за темою 1.9 «Історичні умови та соціальні наслідки участі українських спортсменів в Олімпійських іграх» (№ державної реєстрації 0113U004010) та «Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр.» за темою 2.38 «Сучасні системи розвитку спорту вищих досягнень, стратегія розвитку спорту та олімпійської підготовки спортсменів України на найближчу і віддалену перспективу» (№

державної реєстрації 0116U007019).

Структура та обсяг роботи. Дисертаційну роботу викладено на 147 сторінках основного тексту, вона складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури (185 джерел, з них 79 іноземних авторів) та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; вказано зв'язок з науковими планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи; а також представлено інформацію про апробацію результатів і публікації за темою дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертації **«Роль та місце спортсменів у спорті вищих досягнень, включаючи олімпійський спорт»** розглянуто сучасний олімпійський спорт як сферу діяльності та місце і роль спортсмена у ньому. Проаналізовано фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на спортсмена і на процес тренувальної та змагальної діяльності.

Зазначено, що в сучасних умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень, у тому числі й олімпійського, відбувається виділення професії «спортсмен» в окремий вид професійної діяльності.

Автор аналізує наукові роботи попередників, виділяє проблеми, що породжуються негативними чинниками і впливають на спортсмена всередині спорту вищих досягнень (включаючи олімпійський спорт), і проблеми, які виникають через дію на них ззовні сфери їх тренувальної і змагальної діяльності. Повно і доступно аналізує проблеми, що входять в наведені вище дві великі групи. Детально аналізує чинники ризику, з якими стикаються спортсмени на різних етапах спортивної кар'єри.

Розділ закінчується висновками, виділяється коло питань для подальших досліджень, відносно ролі і місця спортсменів у спорті вищих досягнень, включаючи олімпійський спорт.

У другому розділі дисертації **«Методи та організація досліджень»** представлено методи дослідження відповідно до об'єкта, предмета, мети та

завдань роботи, обґрунтовано доцільність їх використання. Авторами обґрунтовано вибір напрямку досліджень, наведено інформативні методи, що дозволили комплексно вивчити проблему і вирішити поставлені завдання на новому якісному рівні: діалектичний метод пізнання як загальнонауковий метод, що визначав методологію досліджень, аналіз біографічної і автобіографічної літератури, науково-методичної літератури в галузі спорту вищих досягнень, анкетне опитування, біографічний метод, ретроспективний метод, порівняльно-історичний метод, метод логічного аналізу, системний аналіз.

У третьому розділі **«Проблеми, з якими стикаються спортсмени у спорті вищих досягнень»** всебічно проаналізовано комплекс проблем, які тим чи іншим чином ускладнюють життя та діяльність спортсменів, задіяних у спорті вищих досягнень, включаючи олімпійський спорт.

Автор усі проблеми поділила на дві групи: перша – проблеми, обумовлені різними факторами, що впливають на спортсменів в самій сфері спорту; друга – проблеми, що залежать від факторів, які діють на спортсменів поза сферою спорту.

На матеріалі цих досліджень автором розроблені практичні рекомендації щодо створення умов для реалізації «подвійної кар'єри» для спортсменів через реальне поєднання освітнього та виховного процесів та спортивного удосконалення.

У четвертому розділі **«Посилання спортивної та професійної кар'єри і адаптація спортсменів вищої кваліфікації до постспортивного життя»**, автором вивчено самоідентифікацію спортсмена, складнощі, що виникають у нього у зв'язку з поєднанням спортсменами процесу багаторічної підготовки зі здобуттям повноцінної освіти, складності адаптації спортсменів високої кваліфікації, що завершили спортивну кар'єру, до постспортивного життя.

На матеріалі цих досліджень розроблена методологія соціальних програм підтримки спортсменів, які завершують спортивну кар'єру.

У п'ятому розділі дисертації **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** підтверджено, доповнено і розширено наукові дані з

проблеми, що вивчається. Обговорено результати власних досліджень, розкрита їх теоретична і практична значущість. Обговорення результатів досліджень проведене глибоко й осмислено.

Зміст розділів повністю відповідає темі дисертації. Здобувач логічно і аргументовано викладає матеріал відповідно до вимог наукових праць ДАК України. Отримані дані дисертаційної роботи вирізняються новизною, вони істотно розширюють загальнотеоретичні знання з проблеми, що вивчається.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх новизна.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Н.П. Коваленко дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до наукової проблематики – спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень – відзначається фундаментальністю і ґрунтовністю. Варто відзначити добру структурованість роботи, логічність викладу, якісне формулювання науково-методичного компоненту дисертаційної роботи та узгодженість складових. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, які сформульовані у висновках дисертації, та їх висока вірогідність було забезпечено правильно вибраними та ефективно використаними методами досліджень, аналізом значної кількості літературних джерел, наявністю великого масиву фактичної інформації стосовно багаторічної спортивної кар'єри видатних спортсменів.

Наукова новизна дисертації Н.П. Коваленко не викликає сумніву.

У результаті проведених досліджень:

- уперше піддано всебічному вивченню роль і місце спортсмена в сучасному спорті вищих досягнень, численні труднощі і фактори ризику, які обмежують ефективність тренувальної та змагальної діяльності, ускладнюючи спосіб життя і життєві перспективи, соціальну адаптацію та трудову діяльність після завершення спортивної кар'єри;

- уперше представлено у вигляді цілісної системи сукупність проблем і чинників ризику, з якими стикаються спортсмени безпосередньо у

сфері спорту вищих досягнень;

- уперше представлено у вигляді цілісної системи сукупність проблем і чинників ризику, з якими стикаються спортсмен поза сферою спорту вищих досягнень;

- уперше показана роль Комісії з антуражу атлетів Міжнародного олімпійського комітету та значно розширено поняття «оточуюче середовище»;

- уперше встановлено, що перехід спортсменів високого класу до постспортивного життя і трудової діяльності на сьогодні перетворився в одну з гострих соціальних проблем, вирішення якої залежить від усвідомлення її наявності та реалізації сукупності превентивних заходів протягом спортивної кар'єри;

- уперше вивчено питання поєднання спортивної кар'єри з отриманням освіти і підготовкою до трудової діяльності після завершення занять спортом; показано, що найбільш раціональною виявляється орієнтація спортсменів на отримання освіти та трудову діяльність у сфері спорту і фізичного виховання, де сьогодні існує широкий перелік спеціальностей.

Мова та стиль викладеного матеріалу дисертації відповідають вимогам ДАК України до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту.

Зміст автореферату відображає основні положення дисертації.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації викладено у 7 наукових публікаціях, з них 5 опубліковано у спеціалізованих фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз.

Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України.

Матеріали проведених досліджень було представлено на семінарах та нарадах спеціалістів у сфері спорту вищих досягнень.

Практична значущість роботи підтверджується відповідними актами впровадження результатів дослідження у діяльності Міністерства молоді та спорту України, Національного олімпійського комітету України, Олімпійської академії України, Міжнародного центру олімпійських досліджень та олімпійської освіти, державного підприємства «ОНСЦ Конча-Заспа», Федерації стрільби України, Луганського обласного відділення НОК України, про що свідчать відповідні акти.

Дискусійні положення, недоліки та зауваження. Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу Коваленко Н. П. на тему «Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень» позитивно, слід зупинитись на низці положень, що потребують додаткових коментарів.

1. У першому розділі дисертації на основі літературних джерел показано роль та місце спортсменів у спорті вищих досягнень, включаючи олімпійський спорт. При викладенні тексту розділу переважає розгляд інформації з недостатнім аналізом наявних думок спеціалістів, авторські ж коментарі представлено лише у висновках до розділу.

2. Вважаємо, що використання значної кількості посилань у першому розділі (понад 5 – 6 позицій) для узагальнення окремих блоків отриманих даних є зайвим (ст.. 14, 15 ,17). Це вказує на потребу більш точного відокремлення робіт, присвячених цим аспектам дослідження, або більш вираженої диференціації основних результатів, отриманих науковцями.

3. У розділах дисертаційної роботи, присвячених викладенню результатів власних досліджень, задіяно багато особистих біографій спортсменів – чемпіонів і призерів Олімпійських ігор, переможців чемпіонатів світу і Європи. Тому бажано було вказати кількість досліджуваних особистих біографій спортсменів та кількість опитаних спортсменів у другому розділі дисертації.

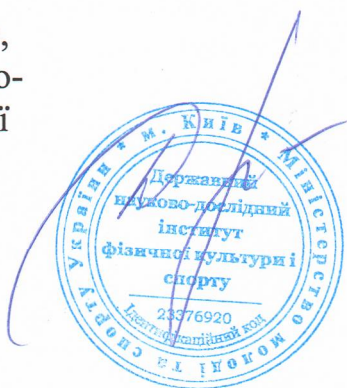
4. У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» під час обговорення отриманих даних бажано було порівняти їх з даними інших дослідників та зробити аналіз щодо їх спростування, доповнення або підтвердження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Коваленко Наталії Петрівни на тему «Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень» є завершеним самостійним дослідженням, в якому запропоновано нове вирішення наукової проблеми щодо систематизації способу життя спортсменів, що забезпечує оптимальне поєднання занять спортом з іншими складовими (освітою, сімейними стосунками, культурними потребами тощо).

За актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів дисертація відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Коваленко Наталія Петрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

Доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, директор Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту

В. О. Дрюков

Відгук отримано 15.05.2017.

М.О.М.